

ALFÖLD

A KECSKEMÉTI TANYAVILÁG

Az Alföldön, amelynek egyik igen jelentős városa Kecskemét, ma is a tanyarendszer az uralkodó. A közel 6 millió kat holdat kitevő Alföld 10 tanyás vármegyéjében a szétszórt tanyákon az ország összlakosságának 19%-a, közel másfél millió lakos él. Miután ma az ország nagyrészt alkotja az Alföld s miután az Alföld gazdálkodását a tanyakérdés munkálása és megoldása nélkül fejleszteni és előrevinni nem tudjuk, a tanyakérdés nemcsak az érdekelt gazdatársadalom, hanem a kormányzat jelentős kérdése is lett.

Kecskemét városa ép úgy, mint az Alföld nagy része, osztozott annak idején abban a sorsban, amely a törökvilág alatt az ország e részeinek osztályrészül jutott, amikor virágzó községek, falvak, városok tűntek el a törökök és németek pusztításai következtében s keletkeztek itt a hatalmas, nagy kiterjedésű városok és községek, amelyek határában azután a múlt század első negyedében megindult a tanyai település, a városból a tanyákra való kihúzóadás. Kecskemét város határában ép úgy, mint a többi nagy határral rendelkező város határában, számos rom hirdeti az elpusztított községeket. Kecskemét városa, a maga nagy külterületével, 30–40 km. sugarú tanyavilág közepében terül el s erős vonzóerőt gyakorol a tanyavilág népének gazdasági, szellemi, közigazgatási, stb. életére, fejlődésére.

Kecskeméten a XIX. század elejéig is találunk már nyomokat a külterületi felépülésre, de ezek a régi külső települések jórészt ideiglenesek, a mai tanyai településnek nem kezdetei, alapjai, hanem csak előzményei voltak.

A mai tanyai település igazi kezdete az volt, amikor mintegy 100 évvel ezelőtt a város terjedelmes pusztáit a lakosság között felosztani megkezdte, váltságárért eladogatta, vagyis – azóta is sikeresen gyakorolt – birtokelosztó politikáját megindította. A távolságok nagysága, az utak rosszasága, a közbiztonság gyengesége lehetett az oka annak, hogy a gazdák szükségesnek látták, hogy a városból újonnan szerzett birtokukra kiköltözködjének: A gazdasági kényszerűség is hajtotta őket, amennyiben innen jobban tudták földjeiket megművelni és annak termését megőrizni. Ezenkívül a városi lakosság feltűnő gyarapodásával beálló lakásinség következtében, továbbá az 1800-as években a város homokterületeinek szőlőtelepítésre való nagymérvű parcellázásával indult meg a tanyák keletkezése és lassú elterjedése.

A városi tanács és általában a hatóságok nem szívesen nézték a településnek ezt az új formáját. Jórészt közbiztonsági okok játszottak közre, amiért a kintlakást ellenezték. A betyárvilág leghűbb támaszai a tanyás nép volt. Kecskemét város levéltárában érdekes adatokat találunk arra vonatkozólag, hogy miként tiltották a tanyákon való lakást. Mint legpraktikusabb óvintézkedést alkalmazta a hatóság a tanyai kintlakókkal szemben a tanyai kemencék és más fűtőszervezetek összerontását. A tanya azonban győzött a hatósággal szemben; győzött, mert nagy gazdasági szükségesség igazolta létrejöttét. 1830-ban kezdődött meg nagymértékben a gazdáknak a saját földjeikre való kivonulása, amikor a város 3 legrégebb pusztáját, *Talfáját, Városföldjét* és *Csődört* megszállják. A városi tanács, amikor látta, hogy a település nagyobb mérvű és már a békésebb elemek is kezdenek a tanyákra kivonulni, 1850-ben megalkudva a helyzettel, elrendeli a szőlőbeli és tanyai házak összeírását. A nagyobbmérvű tanyai település ekkor indul tulajdonképpen meg, amely további fejlődésében szerves összefüggésben van a város birtokpolitikájával.

A kecskeméti tanyák számának szaporodását a következő adatok mutatják: 1830-ban 12, 1840-ben 127, 1845-ben 177, 1910-ben 7275, 1925-ben 8285 volt a tanyák száma. Kecskemét város 163.237 kat. hold területén az 1920-ik évi népszámlálás adatai szerint 73.109 lélek lakott, amelyből 37.532 lélek, vagyis az egész lakosságnak 50.4 %-a külterületi lakos.

Kecskemét városa állandóan gondozta a tanyai lakosság érdekeit; ennek a következménye, hogy a Kecskemét határában élő tanyai lakosok ép úgy kecskeméti polgárnak érzik magukat, mint a városi; továbbá, hogy a tanyai lakosság színvonala a város vezetőségének gondoskodása folytán állandóan emelkedőben van.

*

Ha Kecskemét tanyavilágának mai képét nézzük, úgy bizonyára nagyon sok tennivalón akad meg a tekintetünk. De így van ez az egész Alföld tanyavilágában. El nem lehet vitatni azonban, hogy Kecskemét város vezetősége nemcsak a múltban, de fokozottabb mértékben napjainkban is, igen jelentős áldozatokat hoz a tanyai lakosság helyzetének javítása érdekében. Utak épülnek, autóbusz-járatok: indulnak, iskolák kezdik meg munkájukat, ezenkívül gazdakörök működnek, posták létesülnek, a közegészségügyi szolgálat is állandóan javul, aminek még nagyobb fejlődését reméljük azáltal, hogy a belügyminiszter a folyó évben a város költségvetéséhez 70 ezer pengőt engedélyezett utólag a tanyai lakosság érdekében teendő alkotásokra és intézkedésekre.

A közigazgatási részt nézve, a *bugacmonostori* teljes közigazgatási kirendeltség, mint tökéletes tanyai kirendeltség, áll előttünk, ahol mindazt megtalálja a környékbeli lakosság, amit egy község belterületén lakó a községi jegyző igénybevitelével megtalálhat. Ezenkívül *Koháriszentlőrincen* van marhalevel-kezelés és anyakönyvvezetés, továbbá *Monostorfalván*, *Ágasegyházán*, *Lakyteleken* és *Szentkirályon* járlatlevélkezelés, ez utóbbi helyen kettő. S ha a belügyminiszteri rendelet gyakorlati alkalmazásaképpen a város vezetősége időnként meglátogatja majd a tanyai lakosságot és személyesen győződik meg az ottani állapotokról, biztosra vehető, hogy e téren rövid idő alatt igen jelentős fejlődés fog jelentkezni.

Itt kell megemlítenünk azt is, hogy a város *pusztaszeri* birtokán ma is pusztabíró van, aki bizonyos közigazgatási, sőt bíraskodási funkciót is végez, aki rendes naplót, iktatókönyvet vezet a közigazgatási és egyéb természeti ügyiratok kezeléséről és kézbesítéséről, akinek két kézbesítő áll rendelkezésére s aki e területen a város hatalmának a kifejezője.

A kulturális viszonyokat tekintve, megállapíthatjuk, hogy már 1856/57-ben mintegy 8 helyen van pusztai iskola Kecskemét város határában. 1926 június 30-ig működésben volt 45 tanyai iskola 45 épületben, amelyből 3 elvonatott e cél szolgálatától, mivel iskola céljaira alkalmas nem volt. 1926 október 3-án 28 épületben 29 tanítói lakás, 34 tanterem volt, jelenleg pedig már 76 tanyai tanterem és 71 tanítói lakás van a város külterületén. Az új iskolák működésével az iskolázás igen nagyot haladt előre. Míg a régi (45) iskola mellett 7500–8000 között mozgott a beírt tanulók létszáma, addig az 1926/7, iskolai évben a külterületi beírt tanulók létszáma 11.929-re emelkedett, vagyis 4000-el szaporodott. Jelenleg még 6 új iskola felépítésének a szükségessége mutatkozik, mely esetben a 13.413 tanköteles gyermek mind iskolához juthat.

Nem lesz érdektelen itt megemlíteni, hogy a kecskeméti tanyai iskolák építéséhez a kultuszminiszter 1926 előtt semmit sem adott, míg a most épült új iskolák 1,253.000 pengőjéből 584.000 pengőt vállalt a kultuszminiszter; a többit a város fizette. Kecskemét városának 526.000 pengőjébe kerül évente az összes (13.413) tanköteles beiskolázása, míg Szeged a maga 20.000, Debrecen a maga 17.000 tankötelessét 434.000, illetve 433.000 pengő költséggel iskoláztatja évenként. Ennek az a magyarázata, hogy Szeged és Debrecen határában a *tanyai oktatás* már évtizedek óta államosítva van s így Szeged csak 16.000 pengőt; Debrecen pedig 30.000 pengőt költ :évi hozzájárulás formájában a tanyai oktatásra, míg Kecskemét 76 tanyai iskolájára 310.000 pengőt kénytelen költeni.

Kulturális célt szolgál az is, hogy a külterületi levente-oktatás céljaira a legtöbb tanyai iskola mellett rendelkezésre bocsájtott a város megfelelő területet, a gazdasági szakoktatás céljaira pedig minden egyes iskolánál megvan a 4-600 négyszögölnyi terület. Külön kiemelhetjük a tanyai lakosság vallási szükségletének kielégítését, amely eddig a kecskeméti tanyákon meglehetősen elhanyagolt állapotban volt. Pár esztendő óta azonban a város áldozatkészsége folytán, – amely szerint 7 katolikus és 3 református templom, lelkészlak stb. építéséhez 1-2 kat. hold területet s ezenkívül egyenkint 30-30 kat. hold illetmény földet adott a város – igen nagy mértékben jutott előre a tanyai lakosság vallási ügye. Már igen szépen halad is itt a munka és a legnagyobb áldozatkészséget tanúsítja mindkét felekezeti tanyai lakosság. Épülnek a templomok, a lelkészlakok s nemsokára a város hatalmas nagy határában az ottani tanyai lakosság harangszó mellett, a maga templomában tudja vallási szükségletét kielégíteni. Meg kell említenünk, hogy azért ma sincsen elhanyagolva e téren a tanyavilág népe, mert a két felekezet lelkészei minden vasárnap felkeresik a nagyobb csoportokban élő tanyai lakosokat és iskolákban, sőt magánházakban is tartanak istentiszteleteket.

Ami a külterületi lakosság *közegészségügyi* ellátását illeti, itt van a legtöbb kívánni való. jelenleg 2 orvos működik a külterületen, Lakyteleken és Bugacon, akik kint végzik a tanyákon a gyermekek oltását, az iskolákat évenként kétszer megvizsgálják és általában a külterületi lakosság közegészségügyének az őrei. Ezirányban a város közönsége újabb állások szervezését vette tervbe. Szülésznő jelenleg 13 van a külterületen városi alkalmazásban, 7 pedig magángyakorlatot folytat. Ez az intézmény is állandóan fejlődik. S meg kell említeni, hogy a módosabb gazdák asszonyai a városba jönnek be szülésre, ahol minden rendelkezésükre áll. Sajnos, a csecsemővédelem ezidőszerint csak a központban van megoldva. Ennek a kitelepítése, a védőnői intézménynek a tanyákra kivitele, a legközelebbi feladat. A külterületi lakások építésénél igénybe kell venni majd az orvos szakvéleményét is, hogy garanciát kapjunk a higiénikus építésre.

A közlekedési viszonyok fejlődésére meg kell említenünk a *bugaci vasút* építését, amely egy nagy határrésznek a közlekedési szükségletét van hivatva lebonyolítani; továbbá az autóbusz forgalmat, amely – remélhetőleg mielőbb a város kezelésében-teljesen meg fog felelteni a tanyai lakosság minden irányú igényeinek és nagy mértékben fogja szolgálni a tanyai gazdálkodás, a közegészségügy és a kultúra fejlődését. Külterületi utak építése is állandóan folyik, így jelenleg a halasi út építése stb. Ezt a célt szolgálják a határt több részben átszelő helyi érdekű vasútvonalak is, mint a Kecskemét-Lakytelek, Kecskemét-Fülöpszállás, Kecskemét-Lajosmizse, Kecskemét-Kisnyír-Kétegyháza vonalak, továbbá a fővonal, amely észak–déli irányban szeli át a város külterületét.

A postai közlekedés is állandóan javul, nemcsak azáltal, hogy a vasútvonal mentén nyílnak postaügynökségek, hanem különösen azáltal, hogy levélgyűjtő szekrények állíttatnak fel egyes helyeken. A leveleket egyébként lovas és kocsis kézbesítők hordják széjjel, úgyszintén az idezéseket is. Fontos volna még az állandóan fejlődő rádió-hírszolgálat mellett a külterületi telefon-hálózat kiépítése, főleg közegészségügyi és közbiztonsági

szempontból.

A legközelebbi jövő feladata lesz a tanyavilág megmentésének további kiépítése. Erre a munkára a város vezetőségében megvan a garancia. Új könnyítések eszközését – mint pl. adóbefizetés csekkapon – szintén tervbevétték. Mindezek a reformok nagyban elősegítik a tanyai lakosságnak a városhoz való kapcsolódását és mindennapi szükségletének gyors és olcsó kielégítését.

A tanyavilág problémája ma egyik legfontosabb ügye a magyarság újjászületésének. Megérdemli, hogy minden alkalommal szót szóljunk róla.*

(Kecskemét)

Gesztelyi Nagy László

* G e s z t e l y i N a g y L á s z l ó e cikk megírása óta előadást tartott a szegedi egyetemi Bethlen Gábor-Körben az Alföld egyes vidékeinek szaharai állapotairól. Az előadás megdöbbentő adataiból – hirlapi közlemények nyomán – a következőkre hívjuk föl a figyelmet:
„Rengeteg itt a megoldatlan probléma. Alfája: a *közlekedés* megjavítása. Olyan rosszak az utak az Alföldön, hogy például a halasi tanyákról, ha a paraszt öt mázsa búzát akar bevinni Halasra, négy ökör és két nap kell hozzá. Ugyanilyen szomorúak a közegészségügyi viszonyok. Halas 112.000 hold területén nincsen szülész nő és a halasi anyakönyv kimutatása szerint 185 gyermek közül csak 80 látja meg szülész nő segítségével a napvilágot. A csongrádi tanyákon tíz családból hatban a gyermekek vagy hülyék, vagy angolkórosak, vakok, bénák, nyomorékok. Nincs orvos és a kuruzsló tönkreteszi a gyermeket. Kiskunmajsán az anyáknak 22 kilométert kellett gyalogolni gyermekükkel a karjukon, hogy a himlőoltást megkapják. *Az iskolás gyermekek* a rossz utakon mérhetetlen sokat szenvednek. A tápéi réten 850 lakos közül 50 százalék az analfabéta, az iskola megközelíthetetlen és hat osztályt egyetlen tanteremben tanítanak. A legsiralmasabb afrikai gyarmati állapotok ezek. A gazdálkodás terén rengeteg a tenni való. A Duna-Tisza közén egymagában 200.000 hold a vadviz, 7–800.000 hold a szikesföld, amely némely helyen állandóan pusztít és megöli még a baromfit is. A növényzet vegetál, nem él meg rajta csak a kutyatej ... Át kell formálni az intelligenciát, hogy törődjön a tanyával.“